

Az „ázsiafória” után

Vasuki Shastry: *Ázsia tündöklése... és bukása? Dinamikus múlt, viharos jövő*. Budapest: Pallas Athéné Könyvkiadó. 2023. 339 o.

https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2023.2.8

2023-ban jelent meg magyarul Vasuki Shastry könyve, amely az Ázsia előtt tornyosuló problémákra kívánja felhívni a figyelmet. Az angolul *Has Asia Lost It? Dynamic Past, Turbulent Future* címmel 2021-ben napvilágot látott kötet indiai szerzője a karrierje elején Indiában, Szingapúrban és Indonéziában gazdasági és politikai újságíróként tevékenykedett, majd 1998-ban a Nemzetközi Valuta-alapnál helyezkedett el kommunikációs szakemberként. Később dolgozott a szingapúri központi banknak, a Standard Chartered Banknak, volt a Chatam House ázsiai–csendes-óceáni programjának a kutatója, különféle cégek és intézmények tanácsadója, a *Forbes* és más újságok rendszeres szerzője. Jelenleg Washingtonban él. Az itt bemutatandó könyvön kívül még egy ázsiai témájút írt,¹ amelyben a világ legnépesebb muszlim országának (Indonézia) az ázsiai valutaválság utáni demokratizációját és felemelkedését járta körül. Az *Ázsia tündöklése... és bukása?* az American Book Fest 2021-es Best Book Awards jelöltjei között is szerepelt.

A könyv kiindulópontja egy személyes történet, amely akkor esett meg a szerzővel, amikor Mumbaiban taxiba szállt:

„A forgalom megállt, és beszédbe elegyedtem a sofőrrel – nevezzük Pramódnak –, egy harmincas éveiben járó, energikus fiatalemberrel. Mint India üzleti fővárosában szinte mindenki, a sofőr is bevándorló volt: az észak-indiai Uttar Pradés állam egyik kisvárosából érkezett, felesége és lánya azonban otthon maradtak. Háromkerekű autónk kényelmetlenül be volt szorítva egy teherautó és egy vadonatúj fekete Audi A3 közé, amelyet minden bizonnyal Mumbai egyik újjgazdag milliomos (vagy egy túl sokat költő leendő milliomos) vezetett. Megkérdeztem Pramódot, hogy a mumbai élet vajon lehetőséget ad-e neki és családjának arra, hogy feljebb lépjenek a gazdasági ranglétrán. Kérdésembe egy arra vonatkozó célzást is beleszórtam, hogy India gazdasága bizonyára pörög, ha ennyi luxus-Audit lát az ember az utakon. [...] »Ugyanabban a városban, ugyanabban az országban élünk, uram. De maga a *szvargában* [hindi: mennyi] él, én pedig a *narakában* [pokol]« – mondta” (59. o.).

Hasonló jelenet jóformán bármelyik ázsiai országban játszódhatott volna. A helyzet arra hívta fel a szerző figyelmét, hogy számos kelet-, délkelet- és dél-ázsiai állam impozáns növekedési mutatókat produkált ugyan az elmúlt évtizedekben, és lenyűgöző fejlődésen mentek keresztül, mindezért óriási árat fizettek, és mára annyi probléma halmozódott fel az ottani országokban, hogy ha nem kezdenek velük valamit, a fejlődés lelassulhat, sőt meg is állhat.

Megjegyzendő, hogy a könyv a Közel-Kelettel, Közép- vagy Nyugat-Ázsiával, illetve az orosz Távol-Kelettel nem foglalkozik, és a legfejlettebb távol-keleti országokat is kihagyja, tehát „Ázsia” alatt azokat a területeket érti, amelyek az utóbbi néhány évtizedben egyfajta gazdasági csodán mentek keresztül. A kontinenst tehát meglehetősen szűken értelmezi – ez valamilyen szinten érthető, hiszen nem a földrajzi szempontok érdeklik, hanem azt akarja jelezni, hogy az „ázsiafóriát”, az „Ázsia évszázadának” eljövételében való vakhitet tápláló országok ma már komoly kihívásokkal néznek szembe. A kihagyott területekkel kapcsolatban eddig sem voltak illúzióink.

Shastrynek a taxisofőr megjegyzéséről Dante *Isteni színjátéka* jutott az eszébe, s ennek megfelelően az egész könyv „a pokol nyolc körébe” sorolja az Ázsia előtt tornyosuló problémákat. Ezek a következők:

1. Az ázsiai döntéshozók elöregedtek, eljárt fölöttük az idő, nem tudnak lépést tartani a felgyorsuló világgal, a technológiai fejlődéssel és az új kihívásokkal, ezért rossz döntéseket hoznak.
2. Az ázsiai középosztály és feltörekvő alsó középosztály könnyen megrekedhet a jelenlegi szintjén, vagy akár áldozatává válhat az új technológiák elterjedésének, illetve annak, hogy a gazdaságok nem tudnak annyi jó munkahelyet létrehozni, amennyi diplomást az oktatási rendszerek kitermelnek.
3. Az „ázsiai csoda” jelentős részben a vidékről városba költözött százmilliók alacsony hozzáadott értékű, rosszul megfizetett munkájára és kíméletlen kizsákmányolására épült, s számukra az előrelépés nehézkes.
4. Az ázsiai gazdasági elit számottevő része járadékvadászokból áll, akik nem az üzleti tehetségüknek, hanem a politikai kapcsolataiknak vagy illegális tevékenységeknek köszönhetik a vagyonukat, s rossz hatással vannak a közpolitikára, illetve a vállalati és a kormányzati döntésekre.
5. Az „ázsiai csoda” a természet példátlan mértékű pusztulásával járt, így ez a típusú fejlődés fenntarthatatlan, s a környezetpusztítás a további növekedést veszélyezteti.
6. Tovább növekednek a nemek közötti különbségek, a nőkkel szembeni diszkrimináció fokozódik, a nemi arányok eltorzulnak, s mindez százmilliók hatékony munkaerőpiaci részvételét akadályozza.
7. Ázsia több országában zajlanak elhúzódó felkelések, terrorista mozgalmak, fegyveres konfliktusok, amelyek sok erőforrást lekötnek, és destabilizálják a társadalmat.
8. Geopolitikailag Ázsia megosztott, s egy új hideg- vagy tényleges háború, az amerikai–kínai szembenállás kiéleződése megbéníthatja a térség gazdaságait.

E tételeit a szerző számos adatsorral, személyes történettel, szakértői véleménynel, idézettel támasztja alá, s összességében meggyőzően bizonyítja, hogy az „ázsiafória” ideje lejárt. A kötet születése a Covid19-pandémia idejére esett, amely számos negatív jelenséget a felszínre hozott, és sok kérdésben az addigi fejlődési pálya újragondolására készítette – vagy kellett volna, hogy készítse – az ázsiai döntéshozókat és társadalmakat. A keletkezési körülményei meglehetősen érződnek is a könyvön.

Shastry azonban nem pesszimista Ázsia kilátásait illetően: azt vallja, hogy megfelelő intézkedésekkel a gondok orvosolhatóak, ugyanakkor az ázsiai államok döntéshozóinak és társadalmainak sokkal több figyelmet kell szentelniük a „pokol nyolc körének”, mert ha ezt elmulasztják, egyáltalán nem biztos, hogy valóban Ázsia évszázada következik. A kontinens az elmúlt évtizedekben mindent a GDP-növekedésnek rendelt alá, a jövőben azonban másra kellene koncentrálnia. A szerző szerint most három másik mutató érdemel nagyobb odafigyelést. Az első az ENSZ éves emberi fejlődési indexe, amely pillanatfelvételt ad arról, hogy az adott ország miként teljesít egy sor fontos társadalmi-gazdasági kérdés tekintetében. Ázsia minden államának arra kellene törekednie, hogy e rangsoron belül 2030-ra bekerüljön az első ötvenbe. A második mérőszám az adóknak a GDP-hez viszonyított aránya. Ez a fejlődő Ázsiában rendkívül alacsony, átlagosan jóval 20 százalék alatt van, miközben a térségben él a világ legtöbb milliárdosa. Ha a gazdasági növekedés nem vezet az adóbevételek emelkedéséhez, akkor komoly lemaradás várható a szociális kiadások és az infrastrukturális beruházások terén. A harmadik mérőszámot a kormányok egészségügyi és oktatási kiadásai jelentik, amelyeknek növekedniük kell: „Az utóbbi években az állam úgy viselkedik Ázsiában, mint egy függő, akit elkábítottak a gazdasági növekedéssel kapcsolatos elismerések, és közömbös az intézményi kapacitás meg a szociális védelem kiépítése iránt” (298. o.).

Ázsiának mindezek miatt új szemléletmódra van szüksége, amelynek az 1990-es években gyakran tárgyalt, majd feledésbe merült „ázsiai értékekre” kell alapulnia. „Ha meg akarjuk újítani Ázsiát, úgy vélem, eljött az ideje, hogy felfrissítsük saját értékeinket, amelyek a térség exponenciális fejlődésének alapját képezték” (301. o.). A hagyományos „ázsiai értékek” (szorgalom, tekintélytisztelet, családközpontúság, a tudás és a tanulás nagyra tartása stb.) mellett Shastry szerint olyan újakat is érdemes elsajátítani, mint a kormányok felelősségvállalása minden állampolgáruk jóléte iránt, az átláthatóság és az elszámoltathatóság, az oktatáshoz, az egészséghez, a tiszta környezethez, az emberi jogokhoz és a gazdasági lehetőségekhez való egyenlő hozzáférés biztosítása, az előjogok helyett a hozzáértésen alapuló politika stb.

A könyv néhol kissé erőltetett (Dante poklának nyolc köre szerintem nehezen állítható párhuzamba az ázsiai nehézségekkel), és a problémák azonosítása sem mindig meggyőző. Például nincsen arra utaló jel, hogy az ázsiai vezetők átlagosan idősebbek lennének más térségek politikusainál, vagy hogy a fiatal nők

embertelen kizsákmányolása komolyan veszélyeztetné a további gazdasági növekedést. A megoldási javaslatok is kissé naivak. Ugyanakkor a szerző azt jól látja, hogy az eddigi fejlődési modell fenntarthatatlan, s olyan változások zajlanak a globális politikában és gazdaságban, amelyek komolyan veszélyeztetik az eddigi eredményeket. Ezért az „Ázsia évszázada következik” jellegű kijelentéseket valóban fenntartásokkal kell kezelni: Ázsia jövője ugyanúgy bizonytalan, ahogy az egész Földünké.

Salát Gergely

Jegyzetek

- 1 Vasuki Shastry: *Resurgent Indonesia: From Crisis to Confidence* (Szingapúr: Straits Times Press, 2018).